

УДК 930.253:351(477.83)“1939/2009”

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1939–2009 рр.: ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ

Василь КИСЛИЙ

*Державний архів Львівської області,
вул. Підвальна, 13, м. Львів, 79008, Україна, тел. (032) 235-47-22*

У статті коротко окреслено історію Державного архіву Львівської області від заснування до наших днів. Зроблено спробу визначити основні етапи розвитку архіву, подано окремі характерні риси певних періодів.

Ключові слова: Державний архів Львівської області, історія архівів України, архівна справа.

Державний архів Львівської області розпочав свою роботу у вересні 1939 р. під назвою Львівський обласний державний історичний архів. Першим директором архіву був Роман-Степан Іванович Зубик, його наступником – Михайло Назар. Основні завдання архіву у 1939–1941 рр. полягали у зборі й концентрації архівних документів у межах Львівського державного обласного історичного архіву.

Після визволення Львова від німецької окупації архів відновив свою роботу. На його базі створили два архіви: Львівський обласний державний архів та Центральний державний історичний архів у м. Львові.

Обласний архів у післявоєнний період продовжив збір архівних документів та розпочав науково-технічне опрацювання наявних фондів. Практично це виглядало так: кожному працівникові видавалася певна, досить значна, кількість документів, яку він аркуш за аркушем мав розібрати, визначивши фондову приналежність та хронологічні рамки. Після цього аркуші формувалися в окремі справи. Справам надавалися відповідні заголовки та складалися підсумкові засвідчуючі записи. Завершальним етапом цієї роботи було складання описів на основі вже сформованих справ.

Така громіздка і доволі складна робота велася впродовж 40–60-х років ХХ ст. Протягом цього періоду покращилися умови фізичного зберігання документів: згідно правил, визначалися місця зберігання документів – сховища, по можливості кожна справа поміщалася в окрему обкладинку, всі аркуші у справі нумерувалися олівцем.

Другою примітною рисою 1950-х рр. слід уважати передачу значної кількості документів як до інших обласних архівів України, так і до низки архівів Польщі. Щодо передачі документів Польській Народній Республіці, то зазначимо, що вона відбувалася не на паритетній основі, а в односторонньому порядку, що, на нашу думку, було не зовсім правильно.

Третя примітна риса цього періоду – бурхлива видавнича діяльність Інституту суспільних наук у Львові із використанням значної кількості документів Львівського обласного державного архіву (ЛЮДА). У ці роки побачили світ документальні збірники “З історії революційного руху у Львові 1917–1939” (1957); “Під прапором Жовтня.

Вплив Великої Жовтневої революції на піднесення революційного руху в Західній Україні 1921–1928 рр.” у трьох томах (1957, 1964, 1966); “Становище трудящих Львова 1917–1939 рр.” (1961) та інші.

Наступна характерна риса цього періоду пов’язана з організацією архівної справи як на Україні, так і у Львівській області. По-перше, у травні 1959 р. було ліквідовано Дрогобицьку область, а її територію приєднано до Львівщини. Відповідно, Дрогобицький обласний архів як самостійна одиниця перестав існувати і перетворився на Самбірський філіал Львівського обласного державного архіву. По-друге, архівна справа вийшла із підпорядкування Міністерства внутрішніх справ у 1961 р. і стала самостійною галуззю, що сприяло підвищенню суспільного статусу архівів у житті держави.

Помітною віхою в житті архіву 1960-х рр. став вихід у світ путівника “Львівський обласний державний архів” у 1965 р. У ньому досить детально вказано зміст документів найбільших та суспільно значимих фондів – Львівського воєводського управління, Дирекції поліції у Львові, Львівської та Дрогобицької обласних та районних і міських Рад депутатів трудящих; воєводської та окружної команд державної поліції у Львові; команди державної поліції м. Львова; Університету Яна Казимира у Львові; Львівської політехніки; Академії ветеринарної медицини у Львові та інших.

Окрім того, у 1940–1960-х рр. в архіві інтенсивно продовжувалося встановлення стелажного обладнання переважно дерев’яного типу. Ця робота коштувала значних зусиль усіх працівників архіву, в першу чергу його керівництва. В цьому контексті неможливо не згадати ім’я багаторічного директора архіву, кандидата історичних наук Галини Сильвестрівни Сизоненко. 1970–1980-ті рр. характерні для архіву масовою заміною старих дерев’яних стелажів на металеві та комбіновані. Ця заміна відбулася практично в усіх сховищах архіву. Над заміною стелажного обладнання працював майже увесь колектив архіву. Ініціаторами і душею цієї грандіозної роботи були директор архіву Лідія Михайлівна Мінаєва та заступник директора Людмила Романівна Грабко.

У ці ж роки поряд із заміною застарілого стелажного обладнання в архіві проходила ще одна доволі клопітка великомасштабна робота, пов’язана із ліквідацією у 1977 р. Самбірського філіалу Львівського обласного державного архіву, а саме поставлення на облік фондів Самбірського філіалу та проведення усього комплексу робіт, пов’язаних з обліком (перевезення документів із Самбора до Львова, перешифрування фондів, перекартонування та інше). Щоб мати уяву, що це була за робота, ми відзначимо тільки її один аспект, а саме перебазування документів із Самбора до Львова у приміщення колишнього партархіву обкому Комуністичної партії України. Переміщення тривало декілька років. За цей час до Львова перевезли і розташували на стелажах декілька сотень тисяч справ.

У 1970–1980-х рр. в архіві продовжилася науково-видавнича діяльність. Із введенням нового штатного розпису поряд із посадами старших архівістів з’явилися посади молодшого і старшого наукових працівників, основним завданням яких була підготовка статей та публікація архівних документів. За участю працівників архіву у ці роки вийшли збірники документів “Історія Львова в документах і матеріалах” (1986), “Проти фашизму та війни. Антифашистський конгрес діячів культури у Львові у 1936 р.” (1984), “Боротьба за возз’єднання Західної України з Українською РСР, 1917–1939 рр.” (1979) та інші. У 1988 р. вийшло друком досить обмеженим накладом у 150 примірників доповнення до путівника “Державний архів Львівської області”, до якого

увійшли фонди радянського періоду за 1965–1986 рр. та анотації на кіно-, фото- та фонодокументи, які зберігалися в архіві. Станом на 1 січня 1987 р. в архіві налічувалась 3192 фонди і 1670797 справ за період з кінця XVIII ст. до 1980 р.

Як відомо, поряд із Львівським обласним державним архівом, Центральним державним історичним архівом у м. Львові на території Львівщини існувала ще одна установа, яка здійснювала керівництво усією архівною справою області. Це Архівний відділ виконкому Львівської обласної ради депутатів трудящих. У грудні 1988 р. Архівний відділ було ліквідовано, а всі його функції по контролю архівною справою в області передали обласному архіву. Сам архів з 1980-х рр. отримав нову назву – Державний архів Львівської області.

Наступним і поки що останнім етапом у становленні нашого архіву були 90-ті роки XX ст. і перше десятиріччя XXI ст. Характерні риси цього періоду – значне збільшення кількості справ в архіві, суттєва зміна у штатному розпису, істотне поліпшення матеріально-технічної бази, збільшення кількості виконаних довідок соціально-правового характеру у декілька разів. У 1991 р. до Державного архіву Львівської області було приєднано партійний архів Львівського обкому Комуністичної партії України. До приміщення колишнього партархіву було звезено із райкомів, міськомів та обкому КПУ декілька вантажних машин партійних документів у непорядкованому стані. В екстреному порядку в архіві створили спеціальну групу, сформовану практично з усіх наявних у штаті кваліфікованих архівістів. Члени цієї групи у стислі терміни – протягом 3–5 місяців упорядкували зведені документи.

У зв'язку з виплатами грошової компенсації колишнім оstarбайтерам у 1990-х роках до архіву від обласного управління СБУ надійшла велика кількість фільтраційних справ. Протягом 1990-х рр. і декількох початкових років XXI ст. архів видав колишнім оstarбайтерам десятки тисяч довідок.

У 1996 р. в архіві пройшла чергова зміна у штатному розписі, яка значним чином вплинула на матеріальне становище багатьох архівістів. Згідно з новим штатним розписом, посади провідних, головних спеціалістів, начальників відділів, директора та його заступників були віднесені до категорії державних службовців.

Протягом 1990-х рр. і першого десятиліття XXI ст. значно поліпшилося матеріально-технічна база архіву: були придбані нові контрольні прилади для вимірювання температурно-вологісного режиму у сховищах, закуплено нові вогнегасники, перекрито дах у приміщенні архіву на вулиці Підвальної, 13, швидкими темпами проходила комп'ютеризація архівних приміщень, встановлено нову пожежно-охоронну сигналізацію та камери відеоспостереження.

У 2003 р. у серії “Архівні зібрання України” вийшов путівник “Державний архів Львівської області” по фондах Львівської та Дрогобицької обласних, міських, районних організацій Комуністичної партії України, до якого увійшли 1919 анованих та неанованих фондів.

Таким чином, за 70 років свого існування Державний архів Львівської області зробив гігантський крок уперед: від хаотичного нагромадження документів на підлозі до сучасних металевих стелажів і картонажів; від чорнильної ручки до комп'ютерів; від ящиків із піском до нових вогнегасників; від списків документів, написаних чорнилом від руки до сучасних описів, набраних комп'ютерним способом.

**STATE ARCHIVES OF L'VIV REGION IN 1939–2009:
STAGES OF DEVELOPMENT**

Vassyl' KYSLYI

*State Archives of L'viv Oblast',
13, Pidvalna Str., 79008, L'viv, Ukraine, tel. (032) 235-47-22*

The article briefly outlines the history of the State Archives of L'viv Oblast' since its establishment till nowadays. An attempt has been made at indicating the key stages in the development of the Archives as well as describes the characteristic features of each particular period.

Key words: State Archives of L'viv Oblast', history of archives in Ukraine, archive-keeping.

**ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ
В 1939–2009 гг.: ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЯ**

Василий КИСЛЫЙ

*Государственный архив Львовской области,
ул. Подвальная, 13, г. Львов, 79008, Украина, тел. (032) 235-47-22*

В статье кратко очерчена история Государственного архива Львовской области от основания до наших дней. Сделана попытка определить основные этапы развития архива, приведены отдельные особенности разных периодов.

Ключевые слова: Государственный архив Львовской области, история архивов Украины, архивное дело.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2010

Прийнята до друку 30.06.2010